

Личана С.В.

студентка,

Криворізький державний педагогічний університет

ПОШУК «ГОСТРИХ» ВІДЧУТТІВ ЯК МОТИВ ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

В дослідженні ми розглянемо пошук гострих відчуттів як один із мотивів протиправної поведінки неповнолітніх. Під неповнолітніми особами розуміємо фізичних осіб у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (ч. 1 ст. 32 Цивільного кодексу України). Сучасна психологія визначає підлітковий вік від 12-14 до 15-17 років. У зв'язку з цим у дослідженні поняття «неповнолітній» та «підліток» вживаються як синоніми.

Одним із мотивів протиправної поведінки неповнолітніх О.М. Павлик називає задоволення потреби у пошуках «гострих» відчуттів. Мотивація пошуку «гострих» відчуттів є також одним з психологічних чинників, який утруднює процес перевиховання неповнолітніх правопорушників у спеціальних виховних установах [3, с. 18].

В цьому аспекті дослідники наголошують, що бажання випробувати себе в ризикованій ситуації і вийти з неї переможцем може бути одним з мотивів протиправних дій підлітків [6, с. 430] та потреба в гострих відчуттях в силу незрілості структур, що регулюють соціальні види діяльності так і не втілюється в конкретних видах діяльності, це може призводити до її реалізації в девіантну поведінку [2, с. 129].

За дослідженнями Л.М. Абсалямової на рівні мотиваційного блоку виявляються наступні тенденції готовності підлітків до ризику: «прийняття ризику» і «впевненість в собі» більш притаманні підліткам, які відрізняються готовністю до поміркованого ризику, а «потреба у гострих відчуттях» – підліткам із схильністю до непоміркованого ризику [4, с. 17].

Схильність до ризику неповнолітніх визначається О.С. Дроновою як особистісна якість, що в ситуації вибору проявляється через надання переваги, без очевидних на те причин, більш небезпечному варіанту поведінки. Як правило, неповнолітній йде на ризик не тому, що ризик для нього має позитивну цінність, а тому, що розраховує отримати максимально вигідний результат, виграш. Але

зустрічаються випадки, коли метою ризику є сам ризик. Саме розрахунок на отримання особливих відчуттів та емоцій від участі у ризикованих діях і ставиться неповнолітнім за мету. Дана якість характеризується демонстративністю, активністю та неочікуваністю і спрямована на відчуття емоційного підйому та досягнення бажаного будь-якою ціною, навіть ціною власного життя [5].

Наводимо результати досліджень зарубіжних вчених щодо особливостей ризикованої поведінки в підлітковому віці.

Професор Лоренс Стейнберг з Філадельфії провів експеримент зі спостереження за ризикованою поведінкою. Виявилось, що підлітки ризикують в два рази частіше, якщо поруч з ними знаходяться однолітки. Дорослі, на відміну від неповнолітніх, майже не звертають особливої уваги на сторонніх і не намагаються продемонструвати свою завзятість. Взаємозв'язок між присутністю ровесників і ступенем ризику з точки зору вченого також пов'язаний з особливостями мозкової організації підлітків [10].

Американські дослідники провели експеримент, в якому брали участь 65 добровольців у віці від 12 до 50 років. Піддослідним пропонувався вибір: вони могли гарантовано отримати невелику суму грошей або ж ризикнути і отримати шанс виграти більше, але в разі програшу не отримати взагалі нічого. Цікаво, що підлітки часто були навіть більш обережні, ніж дорослі, – але тільки, коли ступінь ризику була точно відома. Коли шанси виграшу і програшу були абсолютно невідомі, підлітки охоче йшли на ризик. Схоже, що причини цього знову ж криються в недорозвиненій префронтальній корі, підвищений інтерес до всього нового і у відсутності страху перед невідомим [11].

В ході дослідження професора Рассела Полдрєка, спільно з колегами, учасники, вік яких варіювався від 8 до 30 років, повинні були виконати завдання із сортування абстрактного зображення в одну з двох категорій. Щоб мотивувати учасників, за кожну правильну відповідь вони винагороджувалися певною сумою грошей. Вчених найбільше цікавило, як мозок учасників експерименту реагував на «помилку в розрахунках» (або різницю між очікуваним і фактичним результатом їх дій). Більший сигнал передбачення помилки в мозку підлітка може збільшувати мотивацію до пошуку позитивного результату, а значить і до прийняття більшого ризику [9].

В рамках нашого емпіричного дослідження ми запропонували респондентам – учням 8-А класу Криворізької загальноосвітньої

школи № 69 віком 14-15 років – відповіді на питання комплексу методик, із яких ми обрали відповіді на питання, що стосуються ризикової поведінки підлітків.

Зокрема, за методикою оцінки схильності до поведінки, що відхиляється (А.М. Орел) було встановлено, що на питання «Коли люди прагнуть до нових відчуттів і переживань – це нормально» 11 учнів (44%) відповіли «так».

Аналіз відповідей на питання методики «Домінуючий кримінальний мотив» (Р.В. Овчарова, Ю.О. Малюшина) надав можливість встановити, що на запитання «Чи здатний ти викрасти автомобіль на спір?» ствердно відповіли 5 учнів (25%), в тому числі 1 учениця. На запитання «Зазвичай я не відчуваю потребу в гострих відчуттях» негативну відповідь надали 13 учнів (52%), в тому числі і 3 учениці (12%). Це означає, що більшість учнів відчувають потребу в гострих відчуттях.

В результаті проведення психодіагностики учнів 8-А класу за методикою визначення акцентуацій характеру Шмішека встановлено, що в учнів переважаючою акцентуацією характеру є гіпертимна (13 учнів, 52%). Тобто ці учні відрізняються активністю, оптимізмом, схильністю до ризику. Винахідливі, вміють пристосовуватися до труднощів, схильні до ризику, зокрема і до невинного ризику (авантюризму).

А. Лічко акцентує увагу на тому, що гіпертимні підлітки схильні до групових форм делінквентної поведінки і нерідко самі стають натхненниками правопорушень, на які їх штовхають не тільки жага розваг або бажання роздобути кошти для задоволень – елемент ризику сам по собі також привабливий для них [1].

Проведення особистісного опитувальника «Мотиви вандальної поведінки» (І.В. Воробйова, О.В. Кружкова) учнів 8-А класу дозволило встановити, що більшість учнів (52%) мають схильність до естетичного вандалізму, при якому відбувається отримання задоволення від процесу і результату вандальних дій. Мотив скоєння – пізнання. Однією із форм вираження естетичного вандалізму є нанесення графіті на об'єкти громадської чи приватної власності.

На підтвердження вищезазначеного наводимо думки дослідників Г.О. Дружиніна та М.В. Кубишкіної, котрі наголошують, що специфічним для розвитку схильності до графіті може бути поєднання сімейних характеристик і природної

схильності (біологічних передумов) дитини до творчості, ризику і гострих відчуттів [8].

Проведене нами дослідження дозволило встановити, що більшість опитаних респондентів підліткового віку відчують потребу в гострих відчуттях і вважають нормальним прагнення до нових відчуттів і переживань. Підвищений інтерес до всього нового і відсутність страху перед невідомим пов'язані з особливостями мозкової організації підлітків.

Список використаних джерел:

1. Загальна психологія: Хрестоматія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Каравела, 2008. – 640 с.
2. Бузина Т.С. Психологическая модель профилактики зависимости от психоактивных веществ и сочетанных с ней парентеральных инфекций: диссертация на соискание ученой степени доктора психологических наук: спец. 19.00.04 – Медицинская психология (психологические науки) / Татьяна Сергеевна Бузина. – Москва, 2015. – 392 с.
3. Павлик О.М. Особливості мотиваційної сфери неповнолітніх правопорушників: автореф. дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.06. «Юридична психологія» / Олена Михайлівна Павлик. – Харків, 2005. – 22 с.
4. Абсалямова Л.М. Психологічні особливості розвитку готовності до ризику у підлітковому віці: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2009. – 21 с.
5. Дронова О.С. Схильність до ризику як чинник агресивної поведінки неповнолітніх: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07, Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка. – К., 2012. – 18 с.
6. Саппа М.М., Лисенко І.В. «Діти вулиці»: сприйняття ризику і мотиви ризикованої поведінки // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ / Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: Вид-во ХНУВС. – Випуск 37. – 2007. – С. 430-434.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
8. Дружинин Г.А., Кубышкина М.В. Социальные характеристики семьи как предпосылки развития мотивации подростков, занимающихся вандализмом (на примере граффити) // Электронный научно-практический журнал «Современные научные исследования и инновации». – № 12 (56). – Декабрь 2015. – Рубрика: 22.00.00

«Социологические науки». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://web.snauka.ru/issues/2015/12/61530>

9. Исследователи выяснили в чём кроется причина рискованного поведения подростков // Світ 24. – 2013. – 4 листопада. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://svit24.net/zdorovie/305-zdorovie/92265-yssledovateli-vjasnyly-v-chem-kroetsja-prychyna-ryskovannogo-povedenyja-podrostkov>

10. Корчагина Юлия. Риск – благородное дело? // Журнал «Здоровье детей». – 2009. – № 11. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zdd.1september.ru/articles/2009/11/11>

11. Проценко Николай. Подростки: трудности взросления // Журнал «Psychologies». – 2016. – 17 января. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.psychologies.ru/roditeli/teenagers/podrostki-trudnosti-vzrosleniya/>

Пінська О.Л.

доцент,

Криворізький державний педагогічний університет

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Реформування освітньої сфери поставило перед вітчизняною вищою школою завдання підготовки педагогів нового типу, висококваліфікованих фахівців, здатних до реалізації комплексу дій у ситуаціях життєвого ускладнення їх професійної самореалізації, що потребує удосконалення психологічної підготовки студентів у процесі оволодіння професійною діяльністю. Специфіка педагогічної діяльності, її суспільна значимість накладають на вчителя сукупність обов'язків, які виступають перед ним як продиктовані суспільною необхідністю і доцільністю вимоги, об'єктивною стороною яких є зміст обов'язків, а суб'єктивною – усвідомлення їх, як необхідних стосовно себе. Але, щоб ефективно виконувати педагогічну діяльність, учителю недостатньо знати вимоги до його праці і бути впевненим у їх доцільності, а й потрібно володіти значущими особистісно-професійними якостями, в системі яких базовою виступає відповідальність. Професійна відповідальність, як складне і багаторівневе явище, виражає ставлення особистості вчителя до своїх